

ZOETWATER

Akwaeke Emezi

Zoetwater

Uit het Engels vertaald door
Madelon Janse

Uitgeverij Podium
Amsterdam

Oorspronkelijke titel *Freshwater*
Oorspronkelijke uitgever Grove Atlantic
© 2018 Akwaeke Emezi
© 2023 Nederlandse vertaling Madelon Janse/Uitgeverij Podium
Omslagontwerp Loudmouth
Foto auteur Akwaeke Emezi
Zetwerk Pre Press Media Groep

ISBN 978 94 6381 189 7

www.uitgeverijpodium.nl

Voor degenen van ons
met één voet
aan de overzijde.

Hoofdstuk een

Ik leefde veel levens in dit lichaam.

Ik heb veel levens geleefd voor ik in dit lichaam werd gestopt.

Ik zal veel levens leiden wanneer ze me eruit halen.

Wij

De eerste keer dat onze moeder naar ons toe kwam gilden we.

We waren drie en zij was een slang die opgerold op de badkamertegels lag te wachten. Maar in die jaren hadden we ons lichaam altijd geloofd en dachten we dat onze moeder iemand anders was, een dunne vrouw die rouge op haar wangen smeerde en een grote bril met jampotglazen droeg. Dus gilden we. De grenslijnen zijn niet zo duidelijk als je nieuw bent. Er was een tijd voordat we een lichaam hadden, toen het zichzelf nog cel voor cel aan het opbouwen was in het binnenste van de dunne vrouw en met uiterste precisie organen vormde en systemen creëerde. We fladderden toen naar binnen en naar buiten om te zien hoe het met de foetus ging, we floten door het water waarin ze dreef en humden mee met de liederen die de dunne vrouw zong, katholieke gezangen van haar familie, wier lichamen als as in de muren van een kathedraal in Kuala Lumpur lagen opgeborgen. We vonden het leuk om het monotone ritme van de muziek te vervormen en het rond de foetus te zwieren tot ze

schopte van plezier. Soms verlieten we het lichaam van de dunne vrouw en zweefden we haar achterna om haar huishouden te verkennen, en dan volgden we haar door de schelpblauwe muren en keken we toe terwijl ze rondjes van deeg vormde en er chapati's onder haar handen bubbelden.

Ze was klein, had donkere ogen, donker haar en een lichtbruine huid, en ze heette Saachi. Ze was als zesde van acht kinderen geboren, op de elfde dag van de zesde maand, in Melaka, aan de overkant van de Indische Oceaan. Later vloog ze naar Londen en trouwde ze met een man die Saul heette, in een werveling van haar witte sari, sluier en bloemen. Hij was een daadkrachtige man met een charmeurslach, een diepbruine huid en strakke, zwarte krulletjes die dicht tegen zijn schedel lagen. Hij zong liedjes van Jim Reeves met een overdreven bariton, sprak vloeiend Russisch, kon Latijn lezen en danste de wals. Ze scheelden twaalf jaar, maar evengoed was het een mooi stel; ze pasten goed bij elkaar en bewogen zich sierlijk door de grijze stad.

Tegen de tijd dat ons lichaam zich in haar baarmoederwand had genesteld, waren ze naar Nigeria verhuisd en werkte Saul in het Queen Elizabeth-ziekenhuis in Umuahia. Ze hadden al een zoontje, Chima, die drie jaar eerder in Aba was geboren, maar het was belangrijk dat ze voor deze baby (voor ons) terugkeerden naar Umuahia, waar Saul was geboren, zoals zijn vader voor hem, en diens vader daarvoor. Bloed dat paden in de aarde volgt, de poorten oliet en gebeden tot leven roept. Er zou later, terug in Aba, nog een meisje geboren worden, en Saul zou de meisjes met zijn bariton toezingen, ze leren walsen en hun katten verzorgen toen ze bij hem weggingen.

Maar voordat de meisjes geboren waren, woonden ze (de dunne vrouw en de daadkrachtige man) in een groot huis in de

doktersbuurt; het huis met buiten een hibiscus en binnen dat schelpblauw. Saachi was verpleegkundige, een praktische vrouw, dus met die twee als ouders was er een goeie kans dat het nieuwe kindje zou blijven leven. Als we het huis beu waren, fladderden en doken we door de lucht, speelden we in de compound en keken we naar de ranken van de yams die over de plantestokken omhoogkropen, naar de maïszijde die tijdens het rijpen verdroogde en naar de mango's die opzwellen en vlekkerig vergeelden voor ze omlaagvielen. Saachi zat daar vaak te kijken terwijl Saul twee emmers met mango's vulde en naar haar toe bracht. Ze at ze met schil en al en verorberde het sappige vruchtvlees tot haar tanden als dorre beenderen over de pit schraapten. Daarna maakte ze mangojam, mangosap, mango-van-alles. Ze at er wel tien tot twintig per dag, en ook een paar grote avocado's; die sneed ze rondom de pit open om het boterzachte vruchtvlees zo naar binnen te lepelen. Op die manier werd ons foetuslichaam gevoed en wij bezochten hen, en wanneer we hun wereld beu waren, gingen we terug naar de onze. Toen waren we nog vrij. Het was zo eenvoudig om weg te glijpen, met de bittere krijtstromen mee.

In die Queen Elizabeth-tijd hadden ze een taxichauffeur die het interieur van zijn auto volledig had beplakt met de slogan: ER IS GEEN KORTE WEG NAAR SUCCES. Steeds dezelfde woorden die samen een dikke laag vormden, een opeenstapeling van stickers waarvan sommige al loslieten en andere gloednieuw waren. Elke dag liet Saachi haar zoontje Chima thuis bij zijn oppas en bracht de taxichauffeur haar van de compound naar Sauls kliniek midden in het dorp. Die ochtend (de dag waarop we stierven en geboren werden) begonnen de weeën terwijl ze over de kronkelige rode wegen reden. In navolging van de bevelen die ze hijgend uitbracht, gooide de chauffeur het stuur om en bracht

hij haar naar het Aloma-ziekenhuis. Terwijl haar lichaam ons tot zich riep en zichzelf uitwong, kon Saachi haar aandacht alleen maar op de stickers richten die om de autostoelen dromden en haar eraan herinnerden dat er geen korte weg bestond.

Ondertussen werden wij losgerukt en meegesleurd door de poorten, een rivier over, door de achterdeur van de baarmoeder van de dunne vrouw, waar we in het kabbelende water en het slapende lichaampje dat erin dreef werden geslingerd. Het moment was gekomen. Zolang de foetus behuisd was, werd ons vrijheid gegund, maar nu zou de foetus alleen zijn, niet langer een behuisd lichaam, maar zelf een huis, en wij waren degenen voor wie het bestemd was. We waren gewend aan de warme bonzen van twee hartslagen, van elkaar gescheiden door wanden van vlees en vocht, gewend aan de mogelijkheid om weg te gaan, terug naar de plaats waar we vandaan kwamen, vrij zoals geesten horen te zijn. Eruit gepikt worden om in het nevelige bewustzijn van een kleine ziel te worden opgesloten? Dat weigerden we. Het zou pure waanzin zijn.

Het lichaam van de dunne vrouw neigde naar snelle bevelingen. Het jongetje, het eerste kind, werd binnen een uur geboren en een jaar na onze geboorte zou het derde kind maar twee uur de tijd nemen. Wij, de middelsten, hielden het lichaam zes uur lang in bedwang. Geen korte weg.

Het was de zesde dag van de zesde maand.

Uiteindelijk prikten de dokters een naald in Saachi's huid en kreeg ze een infuus om ons verzet met medicijnen te bestrijden en het lichaam dat het onze werd uit te drijven. En zo raakten we gevangen door deze ongekende geboorte, deze vleselijke gruwel. Zo zijn we hier beland.

* * *

We kwamen ergens vandaan, zoals alles. Wanneer de overgang van geest naar vlees wordt gemaakt, horen de poorten te worden gesloten. Het is een gunst. Het zou wreed zijn dat na te laten. Misschien waren de goden het vergeten; zo onachtzaam zijn ze wel. Niet uit kwade wil, tenminste, meestal niet. Maar het zijn en blijven goden natuurlijk, en het laat ze koud wat er met vlees gebeurt, voornamelijk omdat het zo langzaam en saai is, zo vreemd en laag-bij-de-gronds. Ze besteden er weinig aandacht aan, behalve wanneer het wordt verzameld, georganiseerd en bezield.

Toen zij (ons lichaam) zich de wereld in worstelde, glibberig en luidruchtiger dan een legioen stormen, bleven de poorten openstaan. We hadden tegen die tijd al in haar verankerd moeten zijn, in slaap in haar membranen en in harmonie met haar geest. Dat zou het veiligst zijn geweest. Maar aangezien de poorten openstonden – niet tegen herinnering gesloten waren – raakten we in verwarring. We waren tegelijkertijd oud en pasgeboren. We waren haar en toch ook niet. We waren niet bij bewustzijn, maar we leefden wel; eigenlijk was het voornaamste probleem dat we een afzonderlijk wé waren, in plaats van volkomen en alleen háár te zijn.

Daar was ze dus: een bolle baby met dik, vochtig zwart haar. En daar waren wij, zuigelingen in deze wereld, blind en hongerig, deels vastgeklampt aan haar vlees terwijl de rest van ons er door de open poorten achteraan stroomde. We hebben altijd willen geloven dat het een achteloze daad was van de goden en geen opzettelijk verzuim. Maar wat wij geloven maakt weinig uit, ongeacht wie we zijn: hun kind. Ze zijn onkenbaar, dat realiseert iedereen met enig verstand zich, en ze zijn vrijwel even zachtzinnig met hun eigen kinderen als met de jouwe. Misschien zelfs nog minder, want jouw kinderen zijn maar zwakke buidels

vlees met een temporele ziel. Wij daarentegen – hun kinderen, pas uit het ei gekropen, kleine goden, *ogbanje* – kunnen veel meer verschrikkingen verdragen. Niet dat dit er wat toe deed. Het was duidelijk dat zij (de baby) krankzinnig zou worden.

Die lome eerste jaren waarin niks en alles gebeurt bleven we in slaap, maar we hielden onze ogen open en kleefden nog altijd aan haar lichaam en stem vast terwijl ze groeide. Ze was knorrig, opgewekt, een deinende zon. Onstuimig. Ze krijste veel. Ze was mollig en mooi en krankzinnig, als iemand het had weten in te zien. Ze zeiden dat ze op haar vaderskant leek, op haar overleden grootmoeder, vanwege haar donkere huid en haar volle haarbos. Saul vernoemde haar echter niet naar zijn moeder, zoals een ander misschien zou hebben gedaan. Mensen keerden weleens terug in een hernieuwd lichaam; dat komt geregeld voor. Nnamdi. Nnenna. Maar toen hij in het vochtige zwart van haar ogen keek, maakte hij – een blinde man, een moderne man – die fout verrassend genoeg niet. Op de een of andere manier wist Saul dat hetgeen hem vanuit zijn kind aankeek zijn moeder niet was, maar iemand – of iets – anders.

Iedereen drong in de lucht om haar heen, kneep in haar wangen en in het vetweefsel eronder en werd aangetrokken door iets wat ze haar toedichtten, terwijl het eigenlijk door ons kwam. Zelfs al slapende kunnen we sommige dingen niet laten, zoals mensen aantrekken. Wij voelen ons ook tot hen aangetrokken, maar niet tot meer dan één tegelijkertijd, zo selectief zijn we wel. Saachi zag het bezoek om de baby samendrommen en er ontsproot bezorgdheid in haar als een groene scheut. Dit was allemaal nieuw. Chima was zo'n rustig, tevreden kind geweest, koel vergeleken met Saachi's vuur. Verontrust zocht ze naar een *pottu* en toen ze er een vond, een donkere, fluweelzwarte cirkel, een draagbaar derde oog, plakte ze hem op het voorhoofd van

de baby, op dat gladde oppervlak van gloednieuwe huid. Een zon om het boze oog af te weren en kwade bedoelingen te dwarsbomen, van mensen die tegen een kind kirren en het ondertussen op fluistertoon vervloeken. Altijd al een praktische vrouw, die Saachi. Er was een goeie kans dat het kind zou blijven leven. In elk geval hadden de goden verantwoordelijke mensen uitgekozen, mensen die zielsveel van haar hielden; tenslotte loop je in die eerste jaren de meeste kans ze te verliezen. Maar goed, dat weegt niet op tegen wat er met de poorten gebeurde.

Saul, de mensenvader, was niet bij de geboorte geweest. We hadden nooit veel aandacht aan hem besteed toen we vrij waren, want we vonden hem niet interessant; zijn lijf bevatte geen kanalen of universa. Hij was kratten frisdrank voor de gasten aan het kopen terwijl zijn vrouw om verschillende verlossingen met ons streed. Saul was altijd al het soort man dat waarde hechtte aan status, imago en sociaal kapitaal. Aan menselijke zaken. Maar hij stond haar naam toe en later, toen we waren ontwaakt, kwamen we daarachter en begrepen we eindelijk waarom hij was verkozen. Vele dingen beginnen met een naam.

Nadat het jongetje Chima was geboren, had Saul om een dochter gevraagd, dus toen ons lichaam arriveerde gaf hij het een tweede naam, die ‘God heeft geantwoord’ betekende. Hij bedoelde ‘goden hebben geantwoord’. Hij bedoelde dat hij ons had aangeroepen en dat wij zijn bede hadden verhoord. Hij wist niet wat hij bedoelde. Vaak bidden mensen en vergeten ze wat hun mond kan bewerkstelligen, vergeten ze dat elk oor luistert en dat de goden het persoonlijk kunnen opvatten wanneer je je verlangen tot hen richt.

Zonder die tweede naam weigerde de kerk het kind te dopen; haar voornaam werd als onchristelijk en heidens bestempeld. Tijdens de doop was Saachi nog altijd zo dun en hoekig als

Londen, terwijl Sauls buik wat bollier was dan vroeger, een blijvende welving. Hij droeg een wit pak met brede revers, een witte stropdas op een zwart overhemd, en keek met ineengeslagen handen toe terwijl de priester het voorhoofdje van de baby in de armen van zijn vrouw zegende. Saachi keek door haar dikke brillenglazen omlaag en richtte zich met kalme ernst op het kind. Haar witte hoed drukte op haar lange zwarte haar en het kastanjebruine fluweel van haar jurk hing stijfjes om haar schouders. Chima stond in olijkaki naast zijn vader, nog maar klein: zijn hoofd reikte tot Sauls handen. De priester dreunde door en wij sliepen in het kind, terwijl de verschaalde smaak van wijwater door haar voorhoofd sijpelde en tot ons rijk doordrong. Ze riepen telkens iemands naam, die van een man, een of andere christus, een andere god. Het oude water lonkte naar hem, en parallel aan ons keek hij om.

De priester bleef praten terwijl de christus dichterbij kwam, grenzen tenietdeed en een zwarte oceaan achter zich aan sleurde. Hij liet zijn handen over de baby glijden, met granaatappelwater en honing onder zijn vingernagels. Ze was in Saachi's armen in slaap gevallen en verroerde zich lichtjes onder zijn aanraking, knipperde met haar ogen. We draaiden ons om. Hij boog zijn hoofd, met dat bruisende zwarte krulhaar, die nootkleurige huid, en deed een stap terug. Ze hadden haar aan hem gepresenteerd en hij zou haar accepteren; hij had er niks op tegen van het kind te houden. Er druppelde water in haar oor terwijl de priester haar tweede naam uitsprak, het antwoord van god, de naam die de kerk had geëist omdat deze mensen niet wisten dat haar voor-naam meer god in zich hield dan zij zich konden voorstellen.

Saul was bij zijn oudere broer te rade gegaan om de voor-naam uit te kiezen. Die broer, een oom die stierf voordat we hem ons konden herinneren (zonde, want als iemand had geweten

wat we met de poorten aan moesten, dan was hij het), heette De Obinna en was een leraar die naar dorpen in het binnenland was geweest en de rituelen kende die daar werden uitgevoerd. Ze zeiden dat hij lid was van de kerk van de Cherubijnen en Serafijnen en dat leek ook zo te zijn toen hij overleed. Maar hij was ook een man die de liederen en dansen van Uwummiri kende, de verering die in water wordt verdrongen. Alle water is verbonden. Alle zoetwater komt uit de mond van een python. Toen Saul zo verstandig was het kind niet naar haar grootmoeder te vernoemen, kwam De Obinna met de voornaam, die waar al het goddelijke in zat. Jaren later vertelde Saul het kind dat de naam gewoon ‘kostbaar’ betekende, maar dat is een ontoereikende vrije vertaling, correct maar onvolledig. In zijn puurste vorm verwees de naam naar het ei van een python.

Voordat de mensen hun geheugen door christus waren verloren, was het algemeen bekend dat de python heilig was, meer dan een reptiel. De python is de oorsprong van de stroom, de vleselijke gedaante van de god Ala, die de aarde zelf is, de rechter en moeder, de wetgever. Op haar lippen wordt de mens geboren en daar brengt hij zijn hele leven door. Ala omvat de overladen onderwereld in haar baarmoeder, de doden rekken en effenen haar buik, en boven haar staat een maansikkel. Het was taboe om haar python te doden en over het ei van een python werd gezegd: het is onvindbaar. En als je het vindt, werd er gezegd, kun je het niet aanraken. Het ei van een python is namelijk het kind van Ala en het kind van Ala is nooit, maar dan ook nooit voor jouw handen bestemd.

Dit is het kind om wie Saul had gevraagd, de vrucht van zijn gebed. Het is beter om hem niet eens uit te spreken, haar voor naam.

We noemden haar de Ada.

Dus. De Ada behoorde ons en Ala en Saachi toe, en toen het kind groter werd, kwam het moment maar niet waarop ze zoals de meeste baby's ging kruipen. Zij koos er daarentegen voor om zich dicht tegen de vloer aan te drukken en kronkelend op haar buik voort te glijden. Saachi keek ernaar en terwijl ze de mollike rolletjes van pril vlees over het tapijt zag wriemelen, vroeg ze zich terloops af of het kind te dik was om fatsoenlijk te kruipen. 'Ze kruipt als een slang,' merkte ze op toen ze haar eigen moeder belde, die aan de overkant van de Indische Oceaan woonde.

Saul runde destijds een kleine kliniek vanuit het personeelsverblijf van het flatgebouw waar ze woonden, op nummer zeventien van Ekenna Avenue, een gebouw dat uit duizenden kleine rode bakstenen was opgetrokken. De Ada kreeg een tetanusprik in die kliniek, nadat haar broer Chima hun zusje een houten plank met een spijker had gegeven en tegen haar had gezegd: 'Mep haar hier eens mee.' We dachten niet dat ze het zou doen, dus we maakten ons geen zorgen, maar hij was de eerstgeborene en zij verraste ons. Het bloedde enorm en Saul gaf de prik zelf, maar de Ada heeft geen litteken dus misschien is deze herinnering niet echt. We namen het zusje niks kwalijk, want we waren dol op haar. Ze heette Añuli. Ze was de laatstgeborene, het amen na een gebed, altijd al een lief kind. Er was een tijd waarin ze een taal sprak die alleen wij begrepen, aangezien ze toen net van de overzijde was gekomen (maar intact, niet zoals wij), dus dan kletsten we terug in die taal en vertaalden we het voor de ouders van ons lichaam.

Op de vroege ochtend, voordat Saul en Saachi wakker werden, glipte de Ada (ons lichaam) vaak het appartement uit om naar de buurkinderen toe te gaan. Zij leerden haar hoe ze melkpoeder moest stelen, om het met haar tong tegen haar gehe-

melte te plakken en de zoetheid die naar baby rook er beetje bij beetje af te likken. Na een paar jaar verhuisden Saul en Saachi het gezin naar nummer drie verderop in de straat, met meer slaapkamers en een extra badkamer. Nummer zeventien werd uiteindelijk gesloopt en iemand bouwde er iets anders, een huis dat totaal niet op het oude leek en waarin geen rode baksteen te bekennen was.

Maar de rode bakstenen waren er nog toen Saachi ons lichaam zindelijk probeerde te maken met een potje dat een blauw plastic zitje had. De Ada was misschien drie jaar, halverwege de zes, zoiets. Ze ging naar de badkamer waar het potje stond, trok haar broekje naar beneden en ging zorgvuldig zitten, want ze was hier goed in. Er waren meer dingen waar ze goed in was – huilen bijvoorbeeld, dat haar een doel gaf en al haar ledige barstjes weer opvulde. Dus toen ze opkeek en tegenover het potje een grote slang op de tegels zag liggen, was gillen het eerste wat ons lichaam deed. De python hief zijn kop en een deel van zijn lijf op, terwijl de rest opgerold bleef liggen en zijn schubben traag over elkaar gleden. De slang knipperde niet met zijn ogen. Ala keek ons door de slangenogen aan en door de Ada's ogen keken wij haar aan; de eerste keer dat we elkaar allemaal gadesloegen.

We gingen flink tekeer: we gilden hard en gebruikten bijna alle lucht uit onze longen. We stopten alleen om hete vlagen lucht naar binnen te zuigen voor een volgende ronde. Dat gegil was een van de eerste dingen die Saachi opviel toen ons lichaam een baby was. Er werden in de familie vaak grapjes over gemaakt: 'Aiyoh, wat heb je toch een grote mond!'

Aangezien Chima altijd zo'n stil kind was, had niemand verwacht dat de Ada zo luidruchtig zou zijn. Als Saachi Chima in de box zette nadat hij had gegeten en in bad was geweest, ging

hij gewoon rustig in zijn eentje zitten spelen. Toen ons lichaam zes maanden oud was, gingen we met Saachi mee naar Maleisië aan de overkant van de Indische Oceaan, in een vliegtuig van Pakistan Airlines, met een tussenlanding in Karachi. De bemanning gaf haar een wiegje om ons in te leggen, maar we huilten zo hard dat Saachi de Ada stiekem wat chloraalhydraat gaf om haar stil te krijgen.

Toen we weer in Aba waren keek Chima vol ontzag naar ons, omdat ons lichaam het elke keer dat we onze zin niet kregen op een brullen zette. Het vlees legt beperkingen op die van nature niet logisch zijn, deze wereld stelt grenzen die lijnrecht tegenover de vrijheden staan die we hadden toen we langs die schelpblauwe muren slieden en naar believen in en uit lichamen glipten. Deze wereld hoorde zich te plooiën; zo werkte het voordat ons lichaam door ringen en wanden van spieren gleed, haar ogen opende, haar longen met deze wereld vulde en onze komst brullend aankondigde. Wij sliepen door, maar het lichaam en het temperament van de Ada werden door onze aanwezigheid gevormd. Ze trok alle knopen van de kussens en tekende op de muren. Iedereen was zo aan het kattenkwaad en het gegil gewend geraakt dat niemand er aandacht aan besteedde toen de Ada verstijfd van schrik naar de slang zat te staren en haar doodsangst via haar mond kenbaar maakte. ‘Ze wil gewoon haar zin hebben,’ zeiden ze, terwijl ze in de woonkamer Star-bier zaten te drinken. Maar deze keer stopte ze niet. Saul fronste zijn wenkbrauwen en wisselde een blik met zijn vrouw, terwijl er een schaduw van bezorgdheid over hun gezicht trok. Hij stond op om een kijkje bij het kind te nemen.

Nu was Saul een moderne Igbo-man. Hij had met een studiebeurs geneeskunde gestudeerd in de Sovjet-Unie en had daarna lange tijd in Londen gewoond. Hij moest niks hebben van bij-

gelovig gedoe, van alles waarbij werd beweerd dat een slang iets anders dan de dood kon betekenen. Toen hij de Ada zag, zijn kindje, terwijl de tranen over haar wangen biggelden en ze in wilde paniek tegen een python zat te snikken, sloeg een bitterkoude angst hem om het hart. Hij griste haar weg, haalde een kapmes, ging terug en hakte de python in stukken. Ala (onze moeder) viel te midden van kapotte schubben en hompjes vlees uiteen; ze ging weg en zou niet terugkomen. Saul was kwaad. Het was een emotie die vertrouwd voelde, als een oud paar pantoffels. Hij beende terug naar de woonkamer, zijn hand om het bloederige metaal geklemd, en schreeuwde naar de rest van het huis.

‘Als dat kind huilt, dan neem je het serieus. Horen jullie me?!’
De Ada zat ineengedoken in Saachi’s armen te bibberen.

Hij had geen flauw idee wat hij had gedaan.

Hoofdstuk twee

De python verzwelgt alles in zijn geheel.

Wij

Dit is uiteindelijk allemaal een litanie van waanzin; de kleuren ervan, de geluiden die waanzin in drukkende nachten maakt, het getjirp ervan over de schouder van de dageraad. Denk aan kortstondige krankzinnigheden die in je zitten, niet alleen de krankzinnigheden die tot bloei kwamen terwijl je in steeds langere, meer zondige versies van jezelf veranderde, maar die waarmee je geboren werd, weggestopt achter je lever. Neem ons, bijvoorbeeld.

We kwamen niet alleen. Met een kracht zoals die van ons sleurden we andere dingen mee: een pact, botfragmenten, een vulkanische steen, versleten katoenfluweel, allemaal bijeengebonden met een reep mensenhuid. Dit samengestelde object heet de *iyi-uwa*, de eed van de wereld. Het is een belofte die we hebben gedaan toen we vrij vlogen, voordat we de Ada binnengingen. De eed bepaalt dat we terug zullen komen, dat we niet in deze wereld zullen blijven, dat we trouw zijn aan de overzijde. Wanneer geesten zoals wij in vlees worden gestoken, wordt deze eed een tastbaar voorwerp dat als brug dient. Hij wordt meestal begraven of verstopt, omdat hij de weg terug vormt, als je begrijpt dat de doorgang de dood is. Verstandige